

Voorwoord

De werkvloer van Veiligheid en Justitie wordt bevolkt door professionals van zeer verschillende pluimage: rechters, officieren van justitie, reclasseringswerkers, forensisch psychologen, politieagenten, gevangenebewaarders en jongerenwerkers – om er slechts enkelen te noemen. Het doel van dit themanummer is in de eerste plaats om de persoonlijke ervaringen van deze mensen met hun werk naar buiten te brengen en zo inzicht te bieden in de aard van dat werk, de leuke en moeilijke kanten. Daarbij is er aandacht voor de specifieke risico's die sommige van deze beroepen aankleven. In de afgelopen jaren is er – onder andere bij de politie – veel aandacht voor het thema professionele weerbaarheid.¹ Opvallend is dat er tot nog toe vooral veel is nagedacht over wat een individu kan doen op het vlak van weerbaarheid. Pas recent begint er meer aandacht te komen voor de context waarin het individu opereert, de organisatie en wat deze kan doen.

Een andere goede reden voor dit themanummer is dat de ervaringen van mensen die dag in dag uit het justitiële handwerk verrichten, soms andere, onverwachte inzichten in maatschappelijke problemen bieden. Door deze inzichten naast die van wetenschappers te zetten ontstaat in dit themanummer een rijk beeld van de sector.

In het eerste artikel van dit themanummer blikt voormalig rechter Jaap Tielenius Kruythoff terug op zijn loopbaan bij de rechterlijke macht. Aan de hand van talrijke voorbeelden laat de auteur zien hoe hij omging met twijfels, (dominante) collega's en zijn eigen (voor)oordelen en karaktertrekken. Hij beschrijft ook het plezier en de voldoening van het rechterschap. Rechtspreken blijft mensenwerk, zo wordt duidelijk uit dit openhartige relaas, hoe groot ook het streven naar objectiviteit, rationaliteit en rechtvaardigheid.

Vervolgens is het woord aan psycholoog Ed Brand, die jarenlang in de forensische zorg werkte. In al die jaren bleef de constatering overeind dat psychisch gestoorde gevangenen en tbs-patiënten ook *aardig* kunnen zijn. Die werkelijkheid blijkt echter moeilijk over te brengen aan de buitenwereld, die zich niet kan voorstellen wat iemand bezielt om zich dagelijks in te zetten voor het welzijn van moordenaars en verkrachters. Vrijuit vertellen over je werk op een verjaardagsvisite of aan

1 Zie www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/kennisdossiers/pw/Pages/247loket.aspx.

gezinsleden is er voor een forensisch werker niet bij. Ondanks dit isolement bleef de professionele betrokkenheid van de auteur met zijn cliënten intact, tot er op een dag – hij weet het nog precies – een barstje kwam in dat harnas, nadat hij de hand van een – zich uiterst correct gedragende – kindermoordenaar had geschud. De auteur verhaalt hoe hij langzamerhand gevoeliger werd voor de ‘onderbuikgevoelens’ die in de buitenwereld jegens deze zware criminelen bestaan en hoe hij steeds vaker worstelde met een gevoel van weerzin tegen zijn werk. De conclusie was onontkoombaar: het was tijd om iets anders te gaan doen.

Toon Molleman en Esther van Ginneken doen in hun bijdrage verslag van een klein kwalitatief onderzoek naar de werkervaringen van gevangenispersoneel. Hoe gaan gevangeniswerkers om met hun bijzondere taken en omstandigheden? Wat waarderen zij in hun werk en wat zijn lastige aspecten? Wat doet het met je om penitentiair inrichtingswerker te zijn en hoe wapen je je tegen de risico’s van het vak? Gevangeniswerkers blijken vooral veel voldoening te halen uit het contact met collega’s en gedetineerden. Stress en frustratie komen voort uit (dreigende) geweldsincidenten, administratieve taken en slechte communicatie over management- en beleidsbeslissingen. De geïnterviewden gaven aan dat praten over deze problemen met collega’s, vrienden en familie de stress verlicht.

Peter-Paul Lücker kan bogen op een jarenlange ervaring als bedrijfsmaatschappelijk werker, eerst bij de reclassering en later bij de politie. Tegenwoordig is hij werkzaam bij Stichting de Basis, die actief is op het terrein van preventie en (na)zorg bij ingrijpende gebeurtenissen. De Basis richt zich op (oud-)medewerkers van ambulance, brandweer, defensie, openbaar vervoer en politie. Lücker beschrijft hoe de inzichten over opvang en nazorg in de loop der tijd aan verandering onderhevig zijn geweest. Tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw was er nauwelijks aandacht voor verwerking van schokkende gebeurtenissen. Vanaf de jaren tachtig ging men over tot snelle interventies en debriefing van de betrokkenen kort na een schokkend incident. In die periode kwam ook het concept posttraumatische stressstoornis (PTSS) op. De al te voortvarende preventieve aanpak van PTSS, door in te zoomen op de emoties rond het incident, werkt echter soms contraproductief, zo bleek uit onderzoek. Veel effectiever leek het om het individuele herstelvermogen als uitgangspunt te nemen en binnen organisaties praktische hulp en een luisterend oor te bieden als daaraan behoefte zou

bestaan. De auteur laat zien dat de nieuwe wetenschappelijke inzichten, die een meer afwachtende benadering van de hulpverlening impliceerden, slechts langzaam doorsijpelden. De auteur beklemtoont dat de beste preventie tegen PTSS en andere werkgerelateerde stoornissen bestaat uit het bieden van een veilig werkklimaat waarin medewerkers erkenning en waardering ervaren.

Ook in het artikel van psycholoog en jurist Maarten Kunst staat het fenomeen PTSS centraal, in het bijzonder met betrekking tot politiewerk. De auteur betoogt dat de huidige inspanningen om de weerbaarheid van Nederlandse politiefunctionarissen te vergroten, zijn gebaseerd op de onjuiste vooronderstelling dat politiewerk bijzonder stressvol is. Hij haalt verschillende onderzoeken aan waaruit blijkt dat politiemensen weliswaar regelmatig worden geconfronteerd met schokkende gebeurtenissen, maar dat dit niet betekent dat zij per se PTSS of andere psychosociale stoornissen oplopen. De auteur beschrijft een tendens van medicalisering van onder andere het politieberoep, hetgeen in de hand wordt gewerkt door de in de loop der jaren verregaande versoepeling van de diagnostische criteria voor PTSS. Hij wijst tevens op het risico dat het simuleren van PTSS, bijvoorbeeld met het oog op het verkrijgen van schadevergoeding, hierdoor wordt vergemakkelijkt.

Ten slotte is het woord aan Barend Rombout van het Rotterdamse Bureau Frontlijn. Dit is een welzijnsorganisatie die op een zeer breed terrein opereert in de achterstandswijken van Rotterdam. Rombout signaleert dat veel mensen die in een crisissituatie zijn geraakt, niet adequaat door de overheid worden geholpen, maar juist dieper in de put raken door bureaucratie en langs elkaar heen werkende instanties. Hij pleit voor een radicaal andere aanpak van de sociale hulpverlening, waarin een integrale aanpak en maatwerk centraal zouden moeten staan.

Andrea Donker

Marit Scheepmaker*

* Dr. Andrea Donker is lector Regie van Veiligheid van het Kenniscentrum Sociale Innovatie bij de Hogeschool Utrecht en redactieraadlid van *Justitiële verkenningen*. Mr. drs. Marit Scheepmaker is hoofdredacteur van *Justitiële verkenningen*.